

Vⁿ

(Томас Пинчон: *Дуја іравішџације*, превела с енглеског Нина Муждека, Дерета, Београд, 2019)

Има томе година, кренуо сам да читам трећи роман Томаса Пинчона, *Дуја іравішџације*, у оригиналу. Нисам претерано неук у том послу, а имао сам и не сећам се како стеченог слободног времена, тек, после педесетак страница учинило ми се да то неће ићи онако како сам замислио. И поред све добре воље, а исте није мањкало, није ово била књига коју је неко какав сам ја могао да прочита онако како се читају остале књиге. Осим ако те остале књиге нису *Финејаново бгење*, претпостављам. Наиме, закључак до ког сам, овакав какав сам, дошао у тој иницијалној читалачкој фази, указивао је на то да оригинални текст *Дује іравішџације* нећу прочитати ако га истовремено не будем и преводио. А за то већ нисам имао времена. А ни знања. Па сам са жаљењем констатовао властити пораз, и стрпљиво сачекао да неко други обави посао за мене. И не само за мене.

Времена, а још више знања, имала је Нина Муждека, и мало је речи захвалности које би јој овим поводом могле бити упућене. Уколико се определи да више ништа и никада не преведе, Нина Муждека остаће вазда упамћена као особа која је на велика врата увела Томаса Пинчона у овдашње књижаре и библиотеке, док је њен претходник, ништа мање важан за ову а и друге приче, Давид Албахари, закуцао на она мања врата и превео *Објаву броја 49*, што је тренутак од кад се мери Пинчоново време у Србији и региону. И, наравно, Срђан Вујица, који се забавио књигом Пинчонових прича, овде објављеној под називом *Смрт и милост у Бечу*. И претпоследњи, али никако мање важан у овом низу, Никола Пајванчић, преводилац и даље актуелног романа *Пробна фаза*.

Колико ће улога Нине Муждеке бити пресудна у рецепцији Пинчона код локалне публике, каква год та рецепција била, постало ми је јасно након што је објављен њен превод романа *V*. Тај је превод у најмању руку беспрекоран, када се узме у обзир каквог је састава текст на ком се радило. Не чуди, после тога, што је иста особа одлучила да се суочи с једним од најкомплекснијих текстова познатих цивилизацији (овде претеривања нема), и њено сведочанство како је овај посао изгледао извесни је предмет не тек моје радозналости. Исти је посао својевремено обавила и Елфриде Јелинек која је, након што ће јој Нобелов комитет доделити награду, изјавила како јој није јасно откуд она у тој улози, а не Он. Ко год Он био. И све ово пишем с намером да дођем до наредне тезе: *Дуја іравішџације* јесте *V* подигнут на енти степен. И свако ко је читао Пинчона хронолошки, а камоли онај ко га је преводио, то мора да зна. И добро би било да и потенцијални читаоци *Дује іравішџације* то знају, олакшаће себи и безбрижније стићи

до финалног: „А сада, сви заједно –“ Била би то суштински генеричка препорука која важи и за релацију између Џојсовог *Порџреџа уметника у младости* и *Уликса*, али и Фокнеровог *Сарџориса* и *Буке и беса*. Ту бих се зауставио.

Као и урнебесни *V, Дуја љравиџације* јесте конституисана по моделу романа потраге. У маниру драгих средњошколаца несклоних читању лектире, могло би се рећи да је ово роман који прати прикљученија америчког поручника Тајрона Слотропа, те његова бауљања по Европи иза Другог светског рата, а све у намери да се домогне тајне апокрифне V-2 нацистичке ракете чији је кодни број 00000. Ова ракета би требало да је саздана од мистичне компоненте зване S-Gerät (*Schwarzgerät*), односно пластичне масе Имиполекс Г. На овакав подухват, а у контексту романа, односно једном његовом рукавцу, Слотропову потрагу могуће је идентификовати с потрагом за Светим Гралом, Пинчоновог антихероја наводи сазнање да је управо он нека врста локатора за дејства махнитих нацистичких ракеташа – свака наредна V-2 ракета пада управо на оно место на ком се у непосредној прошлости одиграла нека од безбројних Слотропових сексуалних авантура праћених жестоком ерекцијом. Оно што Слотроп испочетка не зна, јесте да исто сазнање поседује читава плејада најразличитијих опскурних војно-безбедносних агенција које се налазе на његовом трагу, бескрајно заинтересоване за читав случај. Хиљаду страна *овоја*? Не. Или, ипак, да.

Ако је Томас Пинчон *нешџо*, поред тога што је за све нас остао недовољно познати *неко*, он дефинитивно јесте најсупериорнија меморијска картица икада виђена у историји светске литературе. Простор по ком се Тајрон Слотроп креће у првој инстанци заиста јесте Европа у последњим месецима Другог светског рата, а у далеко општијем смислу то би била Енциклопедија свих стечених и недовољно стечених људских знања, употребљивих и још више наизглед неупотребљивих. Не знам шта је Борхес мислио о *Дуји љравиџације*, али он правовернијег ученика од Пинчона нема, нити је могао да га има. Енциклопедија, која се указује као Европа, потом као Зона, на крају као ко-зна-шта, накрцана је најневероватнијим хиперфрекевентним референцама које од текста романа чине минско поље неслућених пропорција. Физика, а још више метафизика Слотропових кретњи, засноване су на позадини сачињеној од опште историје људске цивилизације у њеним доминантним и најнеугледнијим токовима. Оно што иницијално проблематизује Пинчово виђење историјских циклуса, јесте стављање у исту равноторних и проверљивих дијахронијских факата, као и оних који остављају приоритетни утисак припадности заслуженој Лети духа, онога што никоме осим аутора *Дује љравиџације* не изгледа као смисаоно валидно, као на било који начин репрезентативно и у било каквој епистемолошкој инстанци оправдано.

Егзегеза устројства врсте, њене какве-такве еволуције и касније регресије, односно деволуције, у власти је једне колосалне библиографије, суманутог списка на ком долази до експлозивних укрштања битног и тотално ирелевантног, у ком је то битно у већој власти од ирелевантног него што је обрнуто. Тако изгледа и подела улога коју Пинчон у роману врши (а тих је улога више од четири стотине, шампион у оваквом опредељењу и даље је Села у *Христосу љроџив Аризоне*), јер је она у директној власти нараторове намере да историјске идентитете, оне од којих се очекује да остану круцијални (више о томе код Толстоја, Л. Н.), подреди механизму пародијске девастације,

те свођењу на меру којекаквих Момсуна, Макер-Мафика, или Додсон-Тракова. Пинчоноф приповедач, кошмарни алхемичар ком су однекуд доступне Александрије знања, провлачи стотине својих јунака кроз филтере свих постојећих наука, природних, друштвених, псеудонаука, езотеријских мантри, окултизма, бихевиоризма, психоанализе, војних доктрина, порнографије, наизглед паушално одабраних историјских епоха, нису му стране тешке, стерновске дигресије, заборавања на дикенсовски именоване фикционалне идентитете која се развлаче на стотинама страница да би, на крају, неки од њих васкрсли у мелодраматички сужејног открочења, а неки остали тек мамци, варалице, пајаци из кутија једног свемоћног, али сваком ругању и спрдачини склоног ума.

Не мора онај који чита Кафку да постане Кафка. То му се, свакако, и не препоручује. Али, свако ко чита Пинчона, хтео-не хтео, са сваким новим завеслајем задобија понешто од његове ауре архилудизма. „Све је некаква завера, човече“, смеје се морнар Бодин на страници 718, и није проблем у његовом смеху на том месту, већ је невоља у чињеници његовог појављивања на многобројним другим местима у Пинчоновом опусу, што упућује на намеру балзаковско-фокнеровског типа, остваривања идеала једног приповедног света који излази из корица сваке појединачне књиге, дакле, света-опуса. Значења *Дује љавишаације*, којих на прву нема, а има их више него што је за очекивати, нису конституисана тек унутар фикционалног света који се зове *Дуја љавишаације*, већ с пуним правом, легитимно ничу и бивају оплемењена уласком у псеудозасебне светове назване V или *Against The Day*. И не говорим само о још једном појављивању истог јунака на другом месту, већ о реконституцији без које је уплив у ма какву сведеност и коначност *Дује љавишаације* немогућа.

То да је „све некаква завера“, свет-опус поставља у раван параноидног жрвња који се изложио удару миријада аутомистификаторских честица, који је себе самог поткопао дуплим дном са дуплим дном са дуплим дном, на све стране севају аналогичне историјски догађаји наткривени су датумима великих и не тако великих хришћанских празника, свака утемељеност у ма чему изостаје услед дејства силе ироније која се устремљује и на идентитете као такве који постају протејизовани, Слотроп се указује и као Ракеташ, и као Ијан Скафлинг, у маничној намери да сачува себе он сам одустаје од оног што јесте, парадоксално залаже себе како би истог тог себе сачувао за боља времена које нити долазе, нити ће икада доћи.

Јер, уз сав констатовани ватромет најблештавије постмодерне исписане људским језиком, од своје прве странице, а посебно унутар првог поглавља („После нулте тачке“), те појединих сегмената финала („Контрасила“), *Дуја љавишаације* звучи као суперекстензивна елегична написана свету после света, оном свету чији су становници одлучили да на исти тај свет насрну, да га технолошки оповргну и обешчасте, унизе, дехуманизују – отуд остају нејасне све оне критике изречене на рачун наводне Пинчонове опсцености, као да масовни покољи јесу нешто друго осим опсцености *per se*, њени јунаци су налик десадовским карикатурама које су саме прогласиле Апокалипсу у нади да и иза ње има још нечега за проглашавање. А нема. Или, вечно враћање истог, где ће с онтолошки и метафизички, па и етички и политички истог места с ког је лансирана V-2 бити лансирана *Enola Gay*, а Адолф Хитлер из седамдесетих година двадесетог века осванути као Ричард М. Жлаб, или Адолф Никсон, да се придружим карневалу.

И баш оно, накнадно уметнуто па Никсону прописано „Шта?“, као епиграф за последње, четврто поглавље романа, не функционише тек као низак ударац криминализованом и од јавности одбаченом председнику, већ је то „Шта?“ читалачког очекивања од последњег поглавља било ког романа, па макар овај био и последњи роман на свету. Тим пре, рекао бих. И то „Шта?“ *Дује љавиџације* није друго до вечно лутајући V-2 светске књижевности, који у роману окончава у разломљеној Слотроповој свести, у том часу више колективној и оној која би, како ред налаже, требало да изведе какве-такве закључке, а то не ради, већ о домовини властитог текста говори као о књизи преиспитивања исписаној од стране једног јединог представника врсте, али довољно репрезентативног да се упусти у продоре иза и испод свега оног што свет јесте, или би могао да буде, Ракеташа људских језика вољног да у свом демолирању свега што постоји и сам изгуби, али часно, самурајски, након чињења апсолутно свега што је с језиком могло да се уради.

Шта читаоци *Дује љавиџације* да раде, педесетак година после? Да читају, јер читаће о павловистичким хоботницама руског порекла у б-продукцијском нападу на холандску двоструку шпијунку, о дечацима и несталим леминзима, Новом Пазару и Ждрелном Крајнику, безнадежну романсу између Роџера Мексика и Џесике Свонлејк, читаће у кући Коридона Троспа, о банама Пирата Прентиса, о „ракетном створу Тајрону Слотропу чији се сексуални живот заправо *хранио* ужасом ракетних напада“, о жртвовању дечака Готфрида, Орфеју и Аполону. Мандали и астрологији. Тароту и Луди. Да, Луди. Двадесет и другој карти, нултој карти. Оној с неуклесаним ликом Томаса Пинчона, човека који је успео да остане с оне стране сваког тумачења.